

Dossier Gewasbescherming

Gewasbescherming is op vele bedrijven een vaak moeilijke puzzel met heel wat stukjes. Door de Europese herbeoordeling van actieve stoffen raken er stukjes kwijt. In vijf jaar tijd viel liefst 60% van de al beoordeelde stoffen af, waaronder niet alleen chemische, maar ook biologische stoffen. In dit dossier bekijken we de lange weg die een nieuwe actieve molecule moet overwinnen voor ze als gewasbeschermingsmiddel op de markt kan komen. We spraken ook met Mathias Abts en Pascal Braekman, sectoradviseurs plantaardige productie bij het Departement Landbouw en Visserij, over IPM (geïntegreerde bestrijding) en de implementatie ervan op het terrein. Tot slot zoomen we in op de meersporenaanpak ter bescherming van drinkwaterbronnen tegen contaminatie met gewasbeschermingsmiddelen.

De lange weg naar erkenning

Elke succesvolle nieuwe actieve molecule moet een hele reeks hindernissen overwinnen voor ze als gewasbeschermingsmiddel kan worden goedgekeurd en op de markt kan worden gebracht. Maarten Trybou is voorzitter van het erkenningscomité voor bestrijdingsmiddelen voor landbouwkundig gebruik. “We proberen oplossingen te zoeken die ons geruststellen, maar toch het middel beschikbaar houden voor de landbouw”, zegt hij over het krimpemde aanbod van gewasbeschermingsmiddelen.

Patrick Dieleman en Jan Van Bavel

Het erkenningscomité maakt deel uit van de FOD Volksgezondheid en is opgericht om advies te geven over de toelatingsaanvragen voor gewasbeschermingsmiddelen. Maar ook een uitbreiding van erkenning voor een nieuwe teelt, elke andere aanpassing van de toelating of de samenstelling van het middel wordt in het comité besproken.

Jullie werken aan het vereenvoudigen van de regelgeving.

“Elke oplossing brengt altijd nieuwe problemen met zich mee. Door het verplichten van de wederzijdse erkenning tussen lidstaten (overnemen van de toelating van een product dat al erkend is in een andere lidstaat), bots je bijvoorbeeld op een zekere inertie. Dat komt doordat geen enkele overheid graag verplicht wordt om een middel te erkennen. Op Europees vlak is het nu zo geregeld dat we de evaluaties van een andere lidstaat moeten gebruiken

als basis voor de eigen evaluatie om toch enige harmonisatie te verkrijgen, maar ook voldoende autonomie te voorzien.”

Heeft dat te maken met een gevoel van autonomie in die lidstaten?

“Ja, het is zeker niet toevallig dat het erkennen van de formuleringen nog steeds nationale materie is. Maar het is heel moeilijk uit te leggen aan een boer waarom je een product aan de ene kant van de grens mag gebruiken en aan de andere kant niet. Soms mag je het wel spuiten, maar aan een andere dosis. Gelukkig hebben we dit toch al een stuk kunnen gelijktrekken. Maar lidstaten leggen nog te veel eigen accenten zonder rekening te houden met de buurlanden. Ze doen allemaal wat ze zelf het best achten, in functie van de nationale omstandigheden, bevoegdheden en wetgeving, en dan kom je vanzelf tot een amalgaam van diverse toelatingen.” ▶

De reglementering is sterk geëvolueerd en blijft evolueren ...

“Leefmilieu en volksgezondheid vormen intussen het grootste deel van het dossier. Toch blijft de werkzaamheid een belangrijk onderdeel. Onder de Europese richtlijn 91/414 moesten meer dan 1000 werkzame stoffen opnieuw worden geëvalueerd. Er zijn toen nogal wat producten gesneuveld, onder meer omdat de firma's die extra kosten niet meer wilden maken of omdat de stoffen niet langer beantwoordden aan de vereisten. Die gegevensvereisten worden trouwens steeds uitgebreider en strenger. Nieuwe wetenschappelijke inzichten worden gebruikt om grondiger en meer gedetailleerd te evalueren. Dat maakt het ook complexer.”

Werkt het comité pragmatisch?

“Ja, maar dat pragmatisme is juist de moeilijkheid. Onze experts zijn verplicht om de Europese *guidance*-documenten te volgen en heel strikt toe te passen. Ze willen het kandidaat-middel grondig evalueren. Bij elk potentieel risico een beperking opleggen is het makkelijkst. Maar de landbouw heeft die middelen wel nodig. Daarom proberen we oplossingen te zoeken die ons geruststellen, maar het middel toch beschikbaar houden. We speelden opportuun in op de coronacrisis om de besluitvorming te stroomlijnen. Waar voorheen diverse experts na de vergadering nog enkele zaken aftoetsten om tot een eindconclusie te komen, leggen we nu een volledig uitgeklaard dossier voor. Dit vraagt bijkomende inspanningen vooraf, maar levert veel efficiëntere vergaderingen op. Helaas is dat pas de laatste stap in de behandeling van de aanvraag. Met alle voorafgaande evaluatiewerk erbij duurt het toch zo'n anderhalf jaar om de toelatingsprocedure te doorlopen. Het comité komt maandelijks bijeen en bestaat uit vertegenwoordigers van de federale overheden (Volksgezondheid,

© MARCEL OTTEBREER

Het verblazen van *Transeius montdorensis*-roofmijten in het gewas kan helpen om trips te bestrijden.

Arbeid en Tewerkstelling, Sciensano, FAVV) en van de gewesten.”

Wat is het moeilijkste in heel het proces van aanvraag tot verlening van de erkenning?

“Het afstemmen van risico-inschatting en risicomanagement. Een expert zal de evaluatie van de studies wellicht het moeilijkste vinden. Hij of zij moet er heel veel werk in steken om alle studies te evalueren en tot een afgewogen advies te komen. In de loop van de afhandeling hebben we ook veel contact met de firma, om nog ontbrekende elementen op te vragen. Het aftoetsen met andere lidstaten is ook heel complex. We proberen af te spreken dat we

het allemaal op dezelfde manier doen. Dat vraagt veel diplomatie en geduld.”

Landbouwers willen wel meespelen als ze het nut van een maatregel zien, en die ook uitvoerbaar is.

“We leggen maatregelen op om zo gewasbeschermingsmiddelen ter beschikking te kunnen houden van de landbouwers. Als we niet overtuigd zijn dat ze die maatregelen respecteren, zijn we ook minder geneigd om dat te doen. Ideaal zijn maatregelen die ook een voordeel opleveren voor de landbouwers zelf. Bijvoorbeeld diverse producten afwisselen om resistentie bij plagen en ziekten te vermijden, en de middelen dus langer werkzaam te hou-

den. Helaas stellen we in de praktijk vast dat andere maatregelen, bijvoorbeeld ter bescherming van het leefmilieu en zonder direct voordeel voor de landbouwers, alleen gevolgd worden als ze gecontroleerd worden.”

Wat vind je van de kritiek van boeren die vrezen dat ze de vereiste kwaliteit niet meer kunnen leveren als het middelenaanbod nog verder inkrimpt?

“Ik kan die kritiek heel goed begrijpen. De werkzame stoffen verdwijnen op Europees vlak aan een hels tempo. De vernieuwingsprocedure duurt weliswaar enkele jaren, maar op het einde van de rit zijn er bijna altijd beperkingen nodig, of zelfs een totaalverbod. Precies doordat de evaluatiemethoden alsmat strenger worden, wordt het middelenpakket steeds kleiner. Nieuwe stoffen komen er maar met mondjesmaat bij. Daardoor is het duidelijk dat we het op termijn zullen moeten doen met alleen de meest veilige middelen. Helaas zijn dat niet noodzakelijk de best werkende. Op nationaal vlak proberen we nog de ergste noden te lenigen door het verlenen van uitbreidingen voor kleine teelten, of van noodtoelatingen, maar dat blijft dweilen met de kraan open.” ■

Maarten Trybou:

“Het duurt vaak anderhalf jaar om de toelatingsprocedure voor een middel te doorlopen.”

© PHYTOFAR

Decalpe-project focust op alternatieven

Een goede beslissing over het intrekken van een bestaand gewasbeschermingsmiddel houdt rekening met zowel de volksgezondheid, het milieu als economische aspecten. De overheid wil op zoek naar een keuze waarbij een optimum over diverse criteria wordt bereikt. In dit kader werd het FOD-project Decalpe (*Decision support grid Alternatives Pesticides*) opgezet.

Pieter Spanoghe is professor aan de vakgroep Plant en Gewas (onderzoeksgroep Fytofarmacie) van de Universiteit Gent en voorzitter van de klankbordgroep rond dit project. Daarin zetelen onder meer pcfruit, ILVO en de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, maar ook Boerenbond. “Recente wetenschappelijke en maatschappelijke controverses over gewasbeschermingsmiddelen doen vermoeden dat erkenningen van stoffen in de toekomst steeds vaker zullen worden ingetrokken”, vertelt professor Spanoghe. Dit zal gebeuren om redenen van gezondheids- en milieubescherming, als gevolg van gerechtelijke beslissingen of keuzes van houders van erkenningen.” Kan straks gelijk welk product uit de markt worden genomen? “Die beslissing moet met kennis van zaken gebeuren”, aldus Spanoghe. “We moeten voorkomen dat bepaalde sectoren geen alternatieven meer zouden hebben, waardoor teelten zouden verdwijnen én voedselkilometers door het verdwijnen van lokale productie zouden toenemen. Bovendien moeten we vermijden dat er praktijken of alternatieven worden verkozen die even of zelfs meer schadelijk zijn voor mens of milieu. Want daardoor vervang je het ene probleem door het andere.”

Gevalstudies

Het project Decalpe wil in vijf gevalstudies een antwoord bieden op de vraag of het verbod op het gebruik van glyfosaat en neonicotinoïden tot een mogelijke mens- en milieublootstelling aan andere herbiciden en insecticiden leidt. “Hiervoor zullen we enkele scenario’s en alternatieve bestrijdingsmethoden bestuderen, zoals het gebruik van glyfosaat in de pitfruitteelt en akkerland/grasland en van neonicotinoïden in de pitfruit- en suikerbieten-teelt. Tegen het eind van het project (eind 2023) willen we een beslissingsondersteunend rooster ontwikkelen om de eigenschappen van alternatieve producten of bestrijdingsmethoden – teeltsystemen, netten, stomen, schoffelen, elektrocutie – te integreren in de besluitvorming om gewasbeschermingsmiddelen uit de handel te nemen. Zo willen we een optimale keuze vinden tussen soms conflicterende milieu- en gezondheidscriteria.” ■

 michael.raimondi@ugent.be

© TWAN WIERMANS

Goede agrarische praktijken centraal bij IPM

Mathias Abts en Pascal Braekman zijn sectoradviseurs plantaardige productie bij het Departement Landbouw en Visserij. Ze adviseren landbouwers en lichten hen in over beleidsmaatregelen en teelttechnische zaken. Maar ze adviseren ook beleidsmakers en vervullen dus een brugfunctie tussen beleid en praktijk. We spraken met hen over IPM en de implementatie ervan op het terrein. “Elke land- en tuinbouwer moet de maatregelen in de IPM-checklist op zijn bedrijf toepassen”, zegt Mathias.

Jan Van Bavel

Mathias Abts volgt de sector akkerbouw op en is ook verantwoordelijk voor IPM in Vlaanderen, waarvoor het Departement Landbouw en Visserij bevoegd is. Pascal Braekman volgt de sierteeltsector op, maar besteedt de meeste tijd aan

de opvolging van beleidsinitiatieven die op Europees, federaal en Vlaams niveau worden genomen inzake de toelating en gebruiksvoorwaarden van gewasbeschermingsmiddelen. Vanuit die expertise ondersteunt hij, samen met alle collega-sectoradviseurs, Mathias bij het

optimaliseren van het IPM-beleid naar de Vlaamse land- en tuinbouwers toe.

Wat is IPM nu weer?

Mathias: “IPM (*Integrated Pest Management*) of geïntegreerde gewasbescherming gaat over het duurzaam beschermen van teelten en het beredeneerd gebruik hierbij van alle beschikbare gewasbeschermingstechnieken en -middelen. Hierbij moet een teler eerst met enkele preventieve maatregelen rekening houden, zoals het optimaliseren van de bodemvruchtbaarheid en teeltrotatie. Voor je onkruiden, schimmels, ziekten of plagen gaat bestrijden, moet je waarnemingen aan een schadedrempel toetsen. Enkel als die schadedrempel wordt overschreden, kan je overgaan tot interventie door de inzet van fysieke, biologische of chemische technieken of middelen. Binnen een haalbaar economisch kader moet je voorrang geven aan de inzet van fysieke en/of biologische beheersings- of bestrijdingstechnieken.”

Welke Europese regels liggen aan de basis van IPM?

Pascal: “IPM vloeit voort uit de Europese richtlijn 2009/128 betreffende een duurzaam gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Het is dus een Europese verplichting, al kan elke lidstaat wel zelf de invulling van IPM bekrachtigen naargelang de noden van de regio en de sector. Momenteel wordt deze richtlijn op Europees niveau herzien in het kader van de doelstellingen die in de Green Deal en de Farm to Fork-strategie zijn opgenomen.”

Welke land- en tuinbouwers moeten voldoen aan IPM en waarom?

Mathias: “Sinds 1 januari 2014 moet elke professionele gebruiker van gewasbeschermingsmiddelen de IPM-regels toepassen. Ook landbouwers die een beroep doen op een derde (andere landbouwer, loonwerker ...) voor de bespuitingen van hun percelen worden aanzien als een professionele gebruiker

op hun bedrijf en moeten dus aan IPM voldoen. Bij IPM staan de goede agrarische praktijken (GAP) centraal. Aan deze voorwaarden moet elke land- en tuinbouwer voldoen om tot de algemene beginselen van IPM te komen. De IPM-checklist is ook integraal opgenomen in de Vegaplan-standaard-checklist. Telers die een certificaat van de Vegaplan-standaard hebben, voldoen dus ook meteen aan de IPM-checklist.”

Wat zijn de belangrijkste IPM-maatregelen?

Mathias: “De IPM-checklist wordt opgedeeld in drie grote deelluiken: preventie, monitoring en interventie. Binnen het luik preventie staan onder meer een goede bodemvruchtbaarheid, teeltrotatie en een goede rassenkeuze centraal. Bij de interventie wordt veel ingezet op fysieke en biologische alternatieven en een beredeneerde productkeuze van gewasbeschermingsmiddelen. Bij dit laatste wordt bijvoorbeeld rekening gehouden met de toe te passen bufferzones en/of impact op nuttige insecten, driftreductie, het vermijden van puntverontreiniging en een goede spuittechniek.”

Hoe worden IPM-maatregelen gecontroleerd?

Mathias: “Elke land- en tuinbouwer moet de maatregelen in de IPM-checklist op zijn bedrijf toepassen. Elke professionele gebruiker van gewasbeschermingsmiddelen moet zich registreren bij een erkend controleorgaan (OCI) en zich laten controleren op de toepassing van IPM of Vegaplan. Deze controle gebeurt driejaarlijks.”

Wie controleert IPM op bedrijfsniveau?

Pascal: “Dat gebeurt door acht erkende onafhankelijke controle-organen (OCI's): Carah asb, Cdl certif, Certalent vzw, CertiOne, CKCert vzw, Inscert Partner nv, SGS Belgium nv en TUV NORD Integra bvba. Sierteeltbe-

drijven kunnen zich wenden tot Certalent vzw, TUV NORD Integra bvba of CKCert vzw.”

Welke sancties riskeer je als teler als je niet voldoet aan de IPM-maatregelen?

Mathias: “Momenteel schrijven we alle land- en tuinbouwbedrijven die nog geen IPM-audit hebben ondergaan persoonlijk aan met de vraag om zich zo snel mogelijk bij een OCI aan te melden. Wie hier geen gevolg aan geeft, zal een geldboete krijgen. De IPM-checklist vind je op onderstaande website. Iedereen kan deze maatregelen dus bekijken en nagaan of zijn bedrijf eraan voldoet.”

Zijn er verschillen tussen de sectoren? Zo ja, welke?

Mathias: “Er zijn checklists opgesteld voor zes sectoren: akkerbouw, ruwvoeder, groenteteelt in de openlucht, groenteteelt onder bescherming, fruit- en sierteelt. Een aantal specifieke maatregelen kunnen per sector variëren, maar in grote lijnen zijn er eigenlijk geen verschillende maatregelen tussen de sectoren.”

Welke spuittoestellen vallen onder IPM?

Pascal: “Alle spuittoestellen; het type maakt dus niet uit. Iemand die bijvoorbeeld vooral met een rugsput bespuitingen uitvoert, moet net zoals een landbouwer met een groter spuittoestel voldoen aan de IPM-checklist.”

Komt er een update van driftreducerende technieken?

Pascal: “Daar werken we inderdaad samen met onze federale collega's en de sector aan.”

Waarom zetten we niet meer in op het beperken van puntvervuiling door bijvoorbeeld vul- en spoelplaatsen aan te leggen?

Pascal: “Ook dit punt is in de IPM-werkgroep al meermaals en diverse

jaren besproken. De besprekingen hierover lopen nog, dit wordt dus ongetwijfeld vervolgd. Alleszins ondersteunen we via het VLIF investeringen die bijdragen om het risico op het veroorzaken van puntvervuiling drastisch te reduceren. Denk hierbij aan de ondersteuningsmogelijkheden bij de aanleg van verharde vul- en spoelplaatsen; al dan niet gecombineerd met een bioremediatiesysteem.” ■

i De IPM-checklist vind je op www.lv.vlaanderen.be/nl/plant/gewasbescherming/praktijkids-gewasbescherming

Mathias Abts:

“De IPM-checklist is ook integraal opgenomen in de Vegaplan-standaard-checklist.”

Pascal Braekman:

“Via het VLIF ondersteunen we investeringen die bijdragen om het risico op puntvervuiling drastisch te reduceren.”

Meersporenaanpak om drinkwaterbronnen te beschermen

Op regelmatige basis krijgen we rapporten van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) over de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen (GBM) in het oppervlaktewater. Ook de drinkwatermaatschappijen meten de aanwezigheid van actieve stoffen in het water om te garanderen dat ze alle normen kunnen respecteren; zowel voor oppervlakte- als voor grondwater.

Karolien Cools, landbouwconsulent Boerenbond

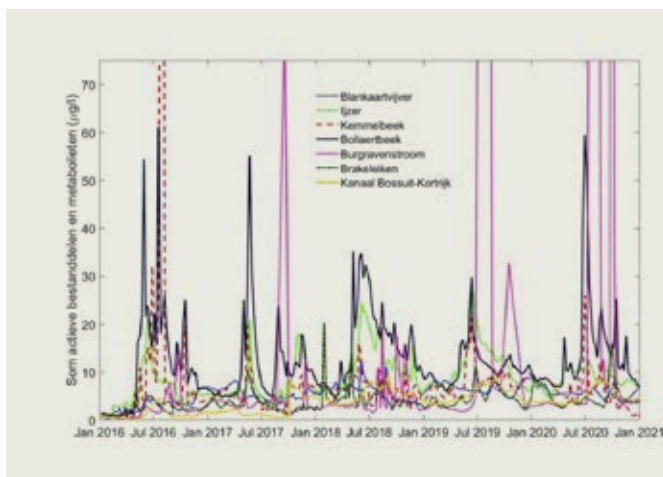
Drinkwatermaatschappijen worden regelmatig geconfronteerd met pieken van GBM in het 'ruw water' dat ze innemen voor de drinkwaterproductie. Het verwijderen van actieve stoffen via filtratie met actieve kool is zeer duur. Bovendien kunnen enkele actieve stoffen nauwelijks met deze methode worden verwijderd. Dit leidt tot stopzetting van inname van ruw water bij sommige waterproductiecentra (WPC). Als de watervoorraad door een beperking van inname van ruw water in de bufferbekkens of opslagcapaciteit van de WPC te

beperkt wordt, moeten de WPC worden stilgelegd. Daarom werd een samenwerking tussen de drinkwatermaatschappijen, de betrokken overheidsdiensten (VMM en het Departement Landbouw en Visserij), proefcentra en landbouworganisaties opgestart om de aanwezigheid van GBM in ruw water in drinkwaterwingebieden terug te dringen. Dit gebeurt door uitwisseling van meetgegevens rond GBM en er wordt ruim ingezet op het verspreiden van resultaten en sensibiliseren van land- en tuinbouwers. Boerenbond was vanaf

de start bij het initiatief betrokken en werkt actief mee. We willen maximaal inzetten op preventieve maatregelen en die helpen verspreiden om zo extra beperkingen op het gebruik van GBM in sommige gebieden te vermijden. Essentieel in deze samenwerking is dat meetresultaten worden uitgewisseld op korte termijn. Zo kan er kort op de bal worden gespeeld om bijkomende maatregelen te nemen of de aandacht te vestigen op aanwezige problemen.

Oorzaken aanwezigheid GBM en oplossingen

In oppervlaktewater leidt puntvervuiling nog altijd tot de meeste verontreiniging. Hieronder verstaan we morsen tijdens het vullen, lozen van spuitoverschotten en reinigingswater, afsputten van het spuittoestel ... Daarnaast zijn drift, erosie en afspoeling (de laatste twee vooral op hellende percelen) ook bronnen van vervuiling van de waterlopen. ▶

Figuur 1. Gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater bestemd voor productie drinkwater De Watergroep

De Watergroep is het grootste drinkwaterbedrijf in Vlaanderen. Het levert drinkwater aan 3,3 miljoen klanten in 177 Vlaamse gemeenten. Deze figuur toont aan dat er heel wat metingen zijn gebeurd doorheen de jaren en dat er op veel plaatsen hoge pieken van GBM-concentratie in het oppervlaktewater werden gemeten, wat de inname van ruw water beperkt.

Pieter Van Oost

adviseur Plantaardige productie, Studiedienst
pieter.van.oost@boerenbond.be

Openbaar onderzoek Napan

Vorige zondag liep het openbaar onderzoek over het derde 'nationaal actieplan voor de reductie van pesticiden' (Napan) af. Dit programma wil het gebruik van pesticiden en hun impact op het leefmilieu en de volksgezondheid verminderen. De voorbije jaren werden al veel stappen in de goede richting gezet en een continuïteit van deze maatregelen is voor Boerenbond van groot belang. Dit is voorzien in dit ontwerpplan, wat we zeker positief vinden. In het kader van de administratieve vereenvoudiging vraagt Boerenbond dat bij de uitwerking van een monitoringssysteem rekening wordt gehouden met al bestaande registratiesystemen en dat een jaarlijkse aangifte volstaat. We vragen ook om rekening te houden met de ontwikkelingen op Europees niveau en om in België niet strenger te zijn dan wat op Europees vlak verplicht is. Tot slot zien we de beschikbare data op Fytoweb per actieve stof graag digitaal uitwisselbaar met teeltregistratiesystemen van professionele gebruikers en dat permanente bufferzones langs oppervlaktewater afgestemd worden op het Vlaamse beleid.

“We vragen om in België niet strenger te zijn dan wat op Europees vlak verplicht is.”

In grondwater gaat het over een combinatie van diffuse en historische vervuiling (vervuiling aanwezig in water dat lang onderweg is om de winning te bereiken). Maar ook puntvervuiling kan hier een rol in spelen, want een beperkt deel van het water bereikt de grondwaterwinning op zeer korte termijn.

Voor Boerenbond is het essentieel dat er maximaal wordt ingezet op het verder uitbouwen van de informatie en sensibilisering. Vanaf dit voorjaar zullen we de meetresultaten van GBM in oppervlaktewater gericht verspreiden naar onze leden in de betrokken regio's. Zo zijn die veel sneller op de hoogte van eventuele problemen. Daarnaast zal er ook op regelmatige basis een algemene communicatie over de problematiek worden uitgestuurd. De problemen in de drinkwaterwinningsgebieden die nu sneller naar boven zullen komen, zijn immers wellicht dezelfde als in andere regio's waar metingen enkel in het kader van de algemene milieukwaliteit gebeuren.

Boerenbond was ook nauw betrokken bij de discussies over het aanpassen van de vereisten in het kader van IPM. Hierbij ging veel aandacht naar het uitwerken en implementeren van maatregelen die op korte termijn een impact kunnen hebben op de waterkwaliteit. Zo komen er op korte termijn extra vereisten rond de aanwezigheid van een schoonwatertank op spuittoestellen (om puntvervuiling te verminderen) en zullen er verdere stappen worden gezet in het kader van

driftreductie. Essentieel voor Boerenbond is hierbij dat er een evenwicht moet zijn tussen de gevraagde inspanningen aan de sector en de te behalen resultaten.

Fytolientiebijscholingen zijn een andere mogelijkheid om een ruim publiek te bereiken dat gebruikmaakt van GBM. Ook daar zullen we blijven inzetten op het verspreiden van informatie over de meetresultaten en het aanbrenge van mogelijke oplossingen voor het probleem. Mogelijkheden om puntvervuiling te voorkomen zullen hierbij centraal staan. Naast de eerste reiniging op het veld blijft soms nog een extra spoelbeurt op het bedrijf nodig. Ook reinigingswater van externe reiniging (de buitenkant) van het spuittoestel blijft op het bedrijf. Die resten moeten worden opgevangen en verwerkt. Dit kan op het bedrijf zelf via een biofilter of fytobak, maar ook in samenwerking met een externe partner, bijvoorbeeld door gebruik te maken van de Sentinel.

Conclusie

Door samenwerking – bijvoorbeeld rond informatieverspreiding – kan de aanwezigheid van GBM in waterlopen zeker nog worden teruggedrongen. Als er daardoor ruimere mogelijkheden in de drinkwaterwinningsgebieden blijven voor de drinkwatermaatschappijen om ruw water in te nemen en de drinkwaterproductie op peil te houden, is dit voor alle partijen én voor het milieu een win-winsituatie. ■

LEES MEER
op onze website

Sproeis schade, een jaarlijks terugkerend fenomeen

Bij KBC Verzekeringen staken we ons licht op over de uitzonderlijk hoge frequentie aan sproeis schadegevallen die ze vorig jaar vaststelden. Surf naar www.boerenbond.be/sproeis schade